

και πώς αυτοί αντιδράσανε στο ξάπλωμα των φιλελεύθερων ιδεών της Γαλλικής Έπανάστασης και σταθήκανε ή κυριότερη άφορμή για να αποτύχη το πατριωτικό σχέδιο του Ρήγα. Καταπληχτικά είναι όσα αναφέρει και για τον αντιδραστικό, αντιφιλελεύθερο και αντιπατριωτικό ρόλο που έπαιξε το Πατριωχείο και ξεχωριστά ο Γρηγόριος ό όος απέναντι στις ιδέες της Γαλλικής Έπανάστασης και στη φιλελεύθερη δράση του Ρήγα. Κανείς δέν πολεμούσε με τόση λύσσα αυτές τις ιδέες όσο ό τότε Πατριάρχης. Και προβιύλλεται βέβαια συχνά ή δικαιολογία πώς ή αντιδραστική αυτή πολιτική του Γρηγορίου όου όφύεται στον έξαναγκασμό της Τουρκίας. Άλλ' αν διαβάση κανείς τις διάφορες εγκύκλιες που έβγαλε ό Γρηγόριος πίνω σ' αυτό τό ζήτημα βλέπει πώς δέν πρόκειται για κανέναν έξαναγκασμό. Ό Γρηγόριος άπλούστατα πίστευε πώς οι ιδέες της Γαλλικής Έπανάστασης έΐτανε όλέθριες στο λαό και πώς όλοι οι άρχοντες είχανε από τό Θεό τό δικαίωμα να καταδυναστεύουν τους λαούς. Ίδες Μεσαιωνικές που έΐτανε βαθιά ριζωμένες στις ψυχές όλης της τότε ελληνικής άριστοκρατίας. Στο σημείο αυτό ή μελέτη του κ. Μιχαλόπουλου, με την πλούσια, σχεδόν έξαντλητική βιβλιογραφία της, είναι άποκαλυπτική και ξεηγεί άκριβώς τόν καθαρά ύλιστικό ρόλο που παίρνει κίθε κοινωνική τάξη άμα νιώση πώς σαλεύεται τό έδαφος της κυριαρχίας της πίνω στις άλλες τάξεις.

Ό κ. Μιχαλόπουλος σημειώνει ρητά πώς ό Ρήγας «στάθηκε τό πρώτο θύμα της πάλης των τάξεων στην Άνατολή». Άποδίδει λοιπόν όχι μόνον πολιτική αλλά και κοινωνική σημασία στο έργο του Ρήγα Κ' έδω νομίζουμε πώς υπάρχει ή ούσιώδης έλλειψη της μελέτης του κ. Μιχαλόπουλου. Άν ό κ. Μ. πιστευη άληθινά πώς ή ανθρώπινη ιστορία είναι άποτελεσμα πάλης τάξεων τότε πάνω σ' αυτή την άρχή έπρεπε να βασίση τη μελέτη του άποκλειστικά. Να γίνη ή διήκουσα ιδέα από την άρχή ως τό τέλος, ενώ τώρα κάπως πάρεργα και άτονα παρουσιάζεται στο τέλος μόνο του βιβλίου του. Βέβαια ό κ. Μ. δέν άφήνει εύκαιρία να μίην τονίση την αντίθεση που βασίλευε τότε ανάμεσα στους Κοτζαμπάσηδες από τό ένα μέρος και στο Λαό από τό άλλο. Μά ποιόν έννοεί Λαό; Και που έΐτανε ή κύρια άφορμή της αντίθεσης; Όπως έξιστορεί τα γεγονότα, φαίνεται πώς ή τότε ελληνική άριστοκρατία από προσωπικούς πύ πολύ λόγους κανόνιζε την κοινωνική της στάση αντίκειν στα άλλα κοινωνικά στρώματα. Την αντίθεση των οικονομικών συμφερόντων που είναι τό κυριότερο έλατήριο της ανθρώπινης δράσης, αυτή σά να μίην την αναγνωρίζη ό κ. Μ. ή σά να μίην της χαρίζη τουλάχιστο την πραγματική σημασία που έχει.

Αυτό βέβαια δέν έμπόδισε τόν κ. Μ. να μάς παρουσιάση τό Ρήγα σαν τόν κυριότερο

αντιπρόσωπο και έρμηνευτή των τότε έπαναστατικών ιδανικών. Η τάξη των Πραματευτάδων και των Καραβοκυραίων, ή άστική δηλαδή τάξη της έποχής, βρήκε στο Ρήγα τόν πνευματικό της αντιπρόσωπο και τόν κήρυκα των συμφερόντων της και αυτό γέννησε τη λυσσασμένη αντίδραση των Φαναριωτών, που άφήσανε τό Ρήγα να θανατωθή ένφ στο χέρι τους έΐτανε, αν τό θέλανε, όπως δέχγαι ό κ. Μ., να τότε σώσουνε. Αύτή είναι ή ιστορική σημασία του ρόλου του Ρήγα και είναι άξιέπαινος ό κ. Μ. γιατί είχε τό κουράγιο μέσα στην έποχή αυτή της γενικής άνατροπής και του μικρόψυχου ύπολογισμού, να τό βροντοφωνάξη.

Μά τι να είπη κανείς για τη γλώσσα αυτού του βιβλίου; Η γλώσσα του είναι άληθινά να σταυροκοπάται κανείς. Τόση άναρχία, τόση άδθαιρεσία, τόσος έτσιθελισμός είναι άπίστευτος έστω και στην έποχή αυτή που ή γλώσσα μας κατάντησε πιά άπεριτείχιστο οικόπεδο.

Και ρωτάω τόν έαυτό μου αν ό κ. Μ. πιστεύη στα σοβαρά τη γλώσσα αυτή που μεταχειρίστηκε ή έτσι ευφάνταστος και όρμητικός όπως είναι, θέλησε απλώς να μάς ξαφνίση μ' ένα περίεργο γλωσσικό πυροτέχνημα.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

## Ο ΦΑΡΟΣ

Ήρεμος και γεμάτος μεγαλειό.  
άπόξω στο λιμάνι στέκει ό Φάρος  
στον ήλιο ή στη βροχή, στη ζέση ή κρύο  
με τό κεφάλι πάντα όρθό, σά γλάρος  
άπάν' από τα κύματα στο πλοίο  
που άνέσπλαχνα παραμονεύει ό χάρος,  
σωτήρας πάντα' κι άνοιχτό βιβλίο  
που ό καπετάνιος θαλασσοκουρσάρος  
διαβάζει στα τρισκόταδα. Την ώρα  
που όλα τό μαύρο σκότος τα τυλίγει  
έσένα ή φωτεινή σου θύρα άνοίγει,  
στην επιθυμητή οδηγώντας χώρα  
πικρούς ταξιδευτάδες. Όμοια ώρατα  
φώταε κ' έμε κι όδήγαε, ό Μοΐσα Ίδέα!

## ΘΛΙΨΗ

Ό ήλιος άπίνω κρέμεται σά σφαίρα  
χρυσή, άχιτοβολούσα, πυρωμένη  
κ' είναι καθάρια, ρόδινη ή άτμοσφαίρα  
σά νάναι μες στα γιορτινά ντυμένη.  
Μοσκοβολά κ' ή πλάση πέρα ως πέρα  
μιά μυρουδιά γλυκειά, παντού χυμένη  
στη γή, στα δέντρα, ως πίνου στον άγέρα...  
Έργάτες, σκλάβοι κι άρρωστοι, κλεισμένοι  
μέσα σάνηλια ύπόγεια, πόση, ό πόση  
θλίψη για σάς αιστάνεται ή ψυχή μου  
που μοίρα άσβολερέ, σάς έχει δώσει  
την ίδια καταδίκη τη δική μου:  
Τό φώς να λαχταράτε, και σκοτάδι  
να ζώνε σας, πύ μαύρο κι από του Άδη!...

ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ